

Water en **Bodem** Sturend

Landelijke Strategie en Interbestuurlijke Uitvoeringsagenda

2023 – 2024

Inhoudsopgave

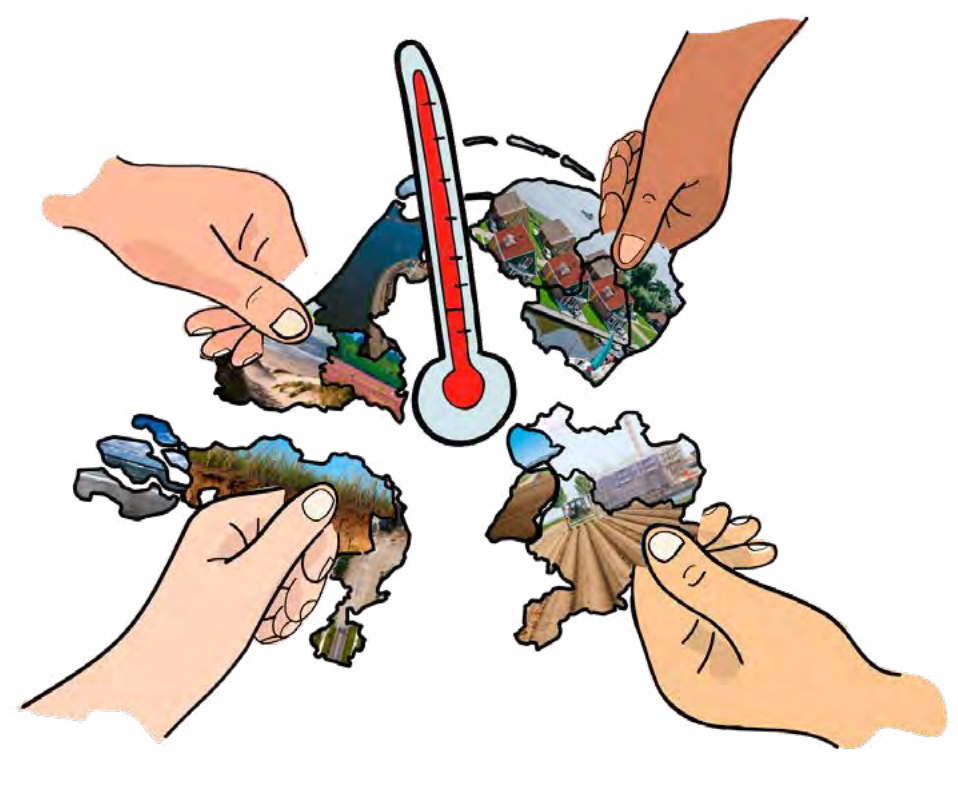
1 Het verhaal van water en bodem sturend 4

2 Meerjarige uitvoeringsstrategie 6
2.1 Waarom een strategie? 6
2.2 Strategisch laten vliegen van WBS 6
2.3 Lerende aanpak 7
2.4 Interbestuurlijk aanjaagteam 8

3 Uitvoeringsagenda 2023-2024 9
3.1 In gang gezette acties eerste helft 2023 9
3.2 Aan de slag met borging in 2023 9
3.3 Verdere implementatie vanaf zomer 2023 10
3.4 Frontlinie en aandacht vanaf zomer 2023 11
3.5 De korte termijn agenda samengevat 11
3.6 Kanteling ruimtelijke ordeningsproces vanaf najaar 2023 12
3.7 Monitoring vanaf 2024 12

4 Voortgang op de 33 structurerende keuzes 13
4.1 Voldoende water 14
4.2 Schoon en gezond water 14
4.3 Ruimte voor water 15
4.4 Bodem 16
4.5 Bebouwd gebied 17
4.6 Laagveengebieden 17
4.7 Verzilte kustgebieden 18
4.8 Hoge zandgronden 18

Bijlage: Actiesheets 2023 20
A. Borging najaar 2023 21
B. Verdere implementatie najaar 2023 23
C. Frontlinie opzoeken najaar 2023 en 2024 25
D. Kanteling ruimtelijke ordening vanaf najaar 2023 27
E. Monitoring vanaf 2024 28

1 Het verhaal van water en bodem sturend

Voldoende, schoon water en een gezonde bodem zijn van groot belang voor iedereen in ons land. Eeuwenlang hebben we met eigen handen ons land gemaakt tot wat het is. Maar nu lopen we steeds meer tegen de grenzen aan, vanwege de snelle verandering van het klimaat en door het intensieve gebruik. We hebben te maken met toenemende weersextremen. Tegelijk stijgt de zeespiegel gestaag en worden we geconfronteerd met steeds grilliger waterafvoer in rivieren en beken. Bodemdaling in combinatie met lage waterstanden beschadigt funderingen van gebouwen en infrastructuur. Langdurige droogte in combinatie met hogere temperaturen (hitte) beïnvloedt ons bestaan. Binnendringende verzilting hindert het bestaande agrarisch gebruik. En voldoende drinkwater is niet langer vanzelfsprekend, ook al realiseren we ons dat nog maar nauwelijks. De bevolking groeit en de ruimtevraag voor wonen en economie neemt toe terwijl elke vierkante meter al is bestemd. Er zijn indringende keuzes nodig in de ruimtelijke inrichting van ons land. Het overschrijden van de grenzen van het water- en bodemsysteem raakt de zekerheid van ons bestaan. We moeten leren deze grenzen opnieuw te respecteren en voorop te zetten bij onze ruimtelijke keuzes.

Op weg naar een gezamenlijk narratief naar de samenleving toe

Van feiten...

Water en bodem zijn van invloed op ons dagelijks leven. Tot duizend jaar geleden pasten inwoners tussen Rijn, Maas en Noordzee zich aan de natuurlijke omstandigheden aan. Sindsdien zijn we water en bodem gaan aanpassen. Maar steeds vaker lopen wij Nederlanders de afgelopen decennia aan tegen de grenzen van het water- en bodemsysteem. Bovendien zet het veranderende klimaat alles op scherp.

En een manier van doen...

Door water en bodem sturend te maken in de ruimtelijke ordening kunnen we in Nederland blijven leven, wonen en werken. Wij geven hiermee input voor het oplossen van de soms ingewikkelde opgave van de ruimtelijke ordening in Nederland: wat kan het beste waar? Daarbij zijn de kernwaarden: Niet afwentelen op toekomstige generaties; niet afwentelen naar andere gebieden of functies; niet afwentelen van privaat naar publiek.

Komen we in actie...

De klimaatscenario's en concrete incidenten als gevolg van hevige regenval én hitte en droogte geven op dit moment geen aanleiding tot optimisme. Met vasthouden-bergen-afvoeren streven we naar een veerkrachtig ecosysteem, dat beter opgewassen is tegen de extra verstoringen door klimaatverandering. Door breder te kijken naar de ruimtelijke inrichting achter de dijk maar ook bijvoorbeeld in beekdalen (tweede laag) en de crisisbeheersing (derde laag), kunnen we de Delta nog veiliger maken. Verstandiger omgaan met onze bodem betekent onder meer dat we de bodem minder afdekken, niet onnodig afgraven en niet verontreinigen. Daarmee kunnen we de natuurlijke kracht van de bodem benutten. Er liggen ook kansen voor vernieuwende of andersoortige vormen van landgebruik, bijvoorbeeld op het gebied van recreatie, energie, natuur-inclusieve bedrijven en klimaat-adaptieve bebouwing. Een klimaat-adaptieve wijze van bouwen leidt tot verhoging van kwaliteit van de leefomgeving.

...en maken we het derde kwartaal een overtuigend narratief (zie verderop in de uitvoeringsagenda).

Op 25 november 2022 stuurde het kabinet de Tweede Kamer een uitgebreide brief over Water en Bodem sturend. Daarin formuleert het kabinet 7 uitgangspunten:

- Niet afwentelen; niet op toekomstige generaties, niet op andere gebieden of functies, en niet van privaat naar publiek;
- Meer rekening houden met extremen;
- In samenhang omgaan met wateroverlast, droogte en bodem;
- Meerlaagsveiligheid;
- Minder afdekken, minder vergraven, niet verontreinigen;
- Integrale aanpak in de leefomgeving;
- Comply or explain.

In de brief van 25 november zijn 33 structurerende keuzes opgenomen. Gezamenlijk vormen ze de kern van het beleid. De 33 keuzes zijn in de brief onderverdeeld naar thema (water en bodem, bebouwd gebied) en zijn – rekening houdend met het type bodem - uitgewerkt in gebieden: laagveengebied, kustgebieden, hoge zandgronden. Bij deze uitwerking is aangegeven: urgentie, inzet, te nemen maatregelen, consequenties en – zoveel als mogelijk – een tijdsaanduiding. Daarmee is op 25 november al een belangrijk fundament gelegd voor de daadwerkelijke realisatie van het beleid. In combinatie met de steun en het enthousiasme die worden ervaren rond het uitkomen van de kabinetsbrief geeft dat vertrouwen. Vertrouwen om de uitvoering op te bouwen; meerjarig en consequent, ook als het lastig wordt.

Inzet van iedereen

Nu is het tijd voor de volgende stap; een gezamenlijke uitvoeringsstrategie en een interbestuurlijke uitvoeringsagenda. Opgesteld met alle betrokken ministeries en in goed overleg met de koepels; provincies, gemeenten en waterschappen. Met ieders inzet – ook van het bedrijfsleven, kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties en de gehele samenleving - kunnen we water en bodem echt sturend maken. Dat vergt actieve, doorleefde bewustwording; bestuurlijk en ook maatschappelijk. Het vergt commitment, inzet en sturing op alle bestuurslagen. Als samenwerkende overheden pakken we de 33 richtinggevende keuzes actief op, ook nu al zonder dat er op wezenlijke onderdelen sprake is van juridische borging. Waar nodig scherpen we dan ook het juridisch instrumentarium aan zodat de borging is vastgelegd. Met monitoring houden we zicht op het in de praktijk realiseren van de beleidskeuzes. Daarnaast zetten we in op het creëren van de randvoorwaarden voor een succesvolle implementatie. Zo is een maatschappelijke dialoog over water- en bodemgebruik hard nodig. Net als het versterken van draagvlak voor soms moeilijke keuzes.

De transitie vraagt tijd maar begint nu; anders denken en doen

De kennis die ons eeuwenlang heeft geholpen om water en bodem aan te passen, helpt ons nu om in een veranderend klimaat te zorgen voor een veilig en gezond leven in Nederland. Door water en bodem sturend te maken, voorkomen we toekomstige problemen en vermijden we hoge kosten en verdere schade. Eenvoudig is dat niet gezien de opgaven waar Nederland voor staat. Water en bodem moeten sturend worden naast én bij andere grote opgaven. Denk aan de woningbouwopgave, aan de energietransitie, aan de noodzaak om te komen tot een circulaire economie. Denk ook aan de transitie van de agrarische sector. Water en bodem sturend raakt al deze andere opgaven en transities, en kan niet los daarvan worden gezien. Dat vraagt afstemming, integraliteit en een gebundelde aanpak en realisatie waar dat mogelijk is.

Ander gebruik binnen de grenzen van het water en bodemsysteem kan leiden tot een herverdeling van lusten en lasten. Wie mag gebruikmaken van het grondwater als er te weinig is? Wie krijgt voorrang in de ondergrond als er te weinig ruimte is? Hier zijn geen makkelijke antwoorden op. Het water- en bodemsysteem dwingt ons tot keuzes en ons hierop aanpassen vraagt anders denken en doen. Zo zullen de water- en de bodemwereld dichter bij elkaar moeten komen. Zo zullen we in de ruimtelijke puzzels op regionaal en landelijk niveau water en bodem sturend voorop moeten zetten vanuit de lagenbenadering. Die koers zal gaan schuren bij de verdeling van schaarse ruimte en voorraden. In alle openheid en scherpte zullen de daarmee samenhangende maatschappelijke en politiek-bestuurlijke keuzes gemaakt moeten worden.

Daarbij kan de overheid niet zonder de steun en inzet van bedrijven, kennisinstellingen en burgers. Bedrijven zullen worden geraakt door het beleid maar spelen ook een cruciale rol bij de uitvoering. Bijvoorbeeld in het ontwikkelen en toepassen van nieuwe, innovatieve bouwmethodes. Kennisinstellingen zijn van grote betekenis in het verder operationaliseren en toepassen van de uitgangspunten en structurerende keuzes, ook lokaal daar waar gemeenten aanlopen tegen de vraag hoe het beleid door te voeren. Bewoners zullen het beleid moeten steunen en zelf ook handen en voeten eraan geven, bijvoorbeeld bij keuzes die zij zelf maken in hun huishouden. Denk daarbij aan de hoeveelheid drinkwater die wordt gebruikt maar ook aan de inrichting van tuinen. Iedereen kan bijdragen aan Water en Bodem sturend. Daartoe roept dit document op.

2 Meerjarige uitvoeringsstrategie

2.1 Waarom een strategie?

Nederland moet de structurerende keuzes voor WBS toepassen. Rijk, gemeenten, provincies, waterschappen, bedrijfsleven, kennisinstellingen en maatschappelijk middenveld zijn nodig. Het aantal betrokken partijen maakt afstemmen lastig. De maatschappelijke impact vraagt om een robuuste strategie om zo dezelfde kant op te werken. Deze aanpak krijgt wendbaar vorm via een jaarlijkse uitvoeringsagenda met concrete acties waarbij duidelijk is wie daarvoor “aan de lat staat”. De landelijke aanpak biedt geen pasklaar antwoord op lokale vraagstukken maar geeft wel perspectief en ondersteunt regionale en lokale overheden actief waar mogelijk.

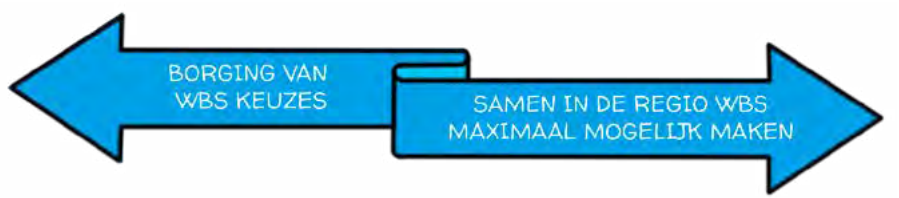
'Het water- en bodemsysteem is de tafel waarop je aan ruimtelijk opgaves werkt.'

2.2 Strategie WBS: borging en samenwerking

33 structurerende keuzes vormen de kern van Water en Bodem sturend. Achter elke keuze gaat een hele wereld schuil. Het goede nieuws is dat er op elk thema uit de kamerbrief al veel gebeurt en tal van initiatieven lopen. Denk aan het beleid met betrekking tot drinkwater. Denk ook aan de aanpak van de veenweidegebieden. Ook zijn er sinds de kamerbrief al verdere stappen gezet, zoals met betrekking tot klimaatadaptieve woningbouw. Nog meer nieuwe initiatieven zijn aangekondigd en in de maak, zoals het programma bodem en ondergrond. De uitvoeringsstrategie bevat de concrete stappen die we voor elk van de 33 structurerende keuzes zetten en gaan zetten. Zodat deze zichtbaar zijn, gemonitord kunnen worden, erop kan worden (bij)gestuurd, en erover verantwoording kan worden afgelegd.

Inhoudelijke resultaten op de 33 structurerende keuzes zijn noodzakelijk maar biedt onvoldoende voorwaarde voor succesvolle implementatie. Om in heel Nederland het beleid te realiseren, zullen we met elkaar de noodzakelijke condities moeten scheppen. Zo kan het voor (kleinere) gemeenten moeilijk zijn om de vereiste kennis te verwerven en toe te passen. Zo kan het voor bedrijven lastig zijn om nieuwe technieken te ontwikkelen en in te zetten. Daarom is in een nauwe samenwerking met vertegenwoordigers van provincies, gemeenten, waterschappen opgehaald wat er in conditionerende zin nodig is. Om ervoor te zorgen dat Water en Bodem Sturend wordt omarmd in plaats van weggeredeneerd.

Deze uitvoeringsstrategie kent daarom twee vleugels:

1. Borging van WBS keuzes

Water en bodem sturend is een toekomstgerichte, duurzame beleidslijn. Die moet indalen en verankerd worden in ons gemeenschappelijke DNA. Zoals het dat vroeger ook was. Dat gaat verder dan het huidige kabinet en het actuele bestuurlijk enthousiasme voor de kamerbrief. Het vereist waarborgen voor de realisatie van de doelen zoals geconcretiseerd in de 33 strategische keuzes. Deze borging zal op verschillende manieren vorm krijgen:

- juridisch door middel van landelijke wet- en regelgeving die van toepassing is op alle overheidslagen. Denk hierbij aan de versterkte watertoets;
- juridisch door middel van regionale of lokale, lagere regelgeving die – binnen de kaders van het landelijke beleid en de landelijke wet- en regelgeving - van toepassing zijn in een bepaald gebied (provincie, gemeente, waterschap). Denk aan een provinciale verordening of aan een waterschapsverordening (voorheen: keur en/of legger);
- via het versterken en vastleggen van meerjarig bestuurlijk commitment, bijvoorbeeld door middel van convenanten, intentieverklaringen, WBS-deals e.d. naar voorbeeld van eerdere akkoorden die in de watersector zijn gesloten;
- met behulp van communicatie en dialoog met de samenleving waarmee we ons als overheid maatschappelijk verplichten om resultaten te bereiken;
- door met elkaar te zorgen voor de juiste kennis op het juiste moment op de juiste wijze. Zo is vanuit de VNG gevraagd om een taskforce die gemeenten kan stimuleren en bijstaan bij de verdere implementatie.

'Comply' – we houden ons aan de afspraken

'Explain' – we leggen uit hoe we de afgesproken doelen behalen op een andere manier dan afgesproken

De realisatie en borging van het beleid op elk van de 33 structurerende keuzes loopt – bij de rijksoverheid én bij andere overheden – via samenwerkingsverbanden rondom bijvoorbeeld grondwater, bodem, rivieren, de KaderRichtlijn Water en het Deltaprogramma. Bijbehorende borgingsacties worden gezamenlijk uitgewerkt (actiehouder, manier van realisatie en borging) en helder toegedeeld (wie trekt, waar ligt de verantwoordelijkheid) . Niet alles moet noch kan in één keer. De voortgang wordt bewaakt via een jaarlijkse monitor. Najaar 2023 wordt een kalender aan de Tweede Kamer aangeboden met de voorgenomen aanpak van de borging.

2. Samen in de regio WBS maximaal mogelijk maken

Om WBS op te kunnen pakken, verzorgen we ook communicatie, organiseren we kennissessies en delen we kaartmateriaal. We benutten daarbij ook het nationale Deltaprogramma van rijk en regio met de bestaande governance en gebiedssamenwerking (zoals 45 werkregio's). Daar wordt immers ook bestuurlijk overleg gevoerd en langs concrete casussen gewerkt, zoals veenweide, zandgronden of het gebied rondom Zwolle. Innovatie is ook nodig, waar kennisinstellingen een rol te spelen hebben. We zoeken de frontlinie op ('daar waar het spannend is') om ervan te leren. Kanteling van het (ruimtelijke) planproces helpt bijvoorbeeld zodat bij alle afwegingen in de leefomgeving water en bodem het startpunt zijn. Dit geldt voor lokale planvorming alsook voor rijksprogramma's rondom het NPLG, de nieuwe nota Ruimte, woningbouw en de energietransitie.

2.3 Lerende aanpak

Als gezegd worden de WBS-uitgangspunten breed omarmd. Zij krijgen in de tweede helft van 2023 en 2024 een nadere concretisering in een reeks van activiteiten, gebundeld in de uitvoeringsagenda. We zullen daarbij lessen leren. Het betreft immers een grote groep betrokken publieke en private partijen. Bovendien verandert de context, zoals met de inwerkingtreding van de Omgevingswet op 1 januari 2024.

- De activiteiten krijgen vraag-gestuurd invulling, niet iedereen gaat met alles meedoen.
- De uitvoeringsagenda is erop gericht de transitie vorm te geven zónder te dubbelen met wat al gebeurt.
- We geven deze transitie lerend vorm. Wat in 2024 nodig is, kan in 2030 immers verouderd zijn. Daarom krijgt de agenda jaarlijks een update met behulp van verkregen inzichten en de monitor.

2.4 Interbestuurlijk aanjaagteam

Er is een compact, interbestuurlijk aanjaagteam dat tweewekelijks bij elkaar komt. Het team voert regie op de strategie en op de uitvoeringsagenda. IenW, IPO, Unie van waterschappen en VNG participeren, vanuit de rijksoverheid leidt het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat het team en voert het secretariaat ervan. Een klankbordgroep kijkt elk kwartaal mee en geeft feedback aan het aanjaagteam. Hier zitten overheden en andere betrokken stakeholders in vanuit het BO en DO water, bodem en fysieke leefomgeving. Rijkswaterstaat en de staf Deltaprogramma nemen actief deel aan het aanjaagteam. Het aanjaagteam functioneert onder verantwoordelijkheid van IenW. Er wordt gerapporteerd aan het DO en BO water en bodem.

Bestaande structuren die werken aan de realisatie van de 33 structurerende keuzes blijven intact. De governance daarvan verandert niet. Relevante informatie wordt toegeleverd aan het aanjaagteam. Het aanjaagteam zorgt er primair voor dat de voorliggende strategie en uitvoeringsagenda met activiteiten gevolgd en uitgevoerd worden.

3 Uitvoeringsagenda 2023-2024

3.1 In gang gezette acties eerste helft 2023

- ✔ De landelijke maatlat klimaat-adaptieve groene gebouwde omgeving is uitgebracht, bestuurlijk afgesproken en naar de Tweede Kamer gestuurd.
- ✔ Concept ruimtelijk afwegingskader klimaatadaptieve gebouwde omgeving.
- ✔ Voor de aangescherpte watertoets is een concept-handreiking opgesteld.
- ✔ Deltares is gevraagd kaartmateriaal te maken dat bruikbaar is voor gemeenten die kennis over water en bodem nodig hebben.
- ✔ De jonge klimaatbeweging is betrokken bij het maken van de Nota Ruimte en bij interne expertsessies van IenW over WBS.
- ✔ Provinciale concepten van de ruimtelijke arrangementen NOVEX worden bij tussentijdse ijkomenten getoetst op Water en Bodem Sturend.
- ✔ Vewin en IPO stellen met IenW een Actieprogramma beschikbaarheid drinkwaterbronnen 2023-2030 op (veiligstellen leveringszekerheid drinkwater).
- ✔ Er zijn briefings gegeven aan BZK (teams wonen, ruimtelijke ordening, mooi Nederland), aan EZK (teams PIDI en PEH energie hoofdinfrastructuur), IenW (teams MIRT, IMA, vaarwegen), provinciale NLPG en bodemteams, werkgroepen van VNG, G40, en aan werkgroepen bodem en water van VNO-NCW.
- ✔ Er heeft een goed bezochte kennisconferentie plaatsgevonden over WBS.
- ✔ Bestuurlijk gesprek via Deltaprogramma (gecombineerde stuurgroep zoetwater en ruimtelijke adaptatie) en gebiedsprogramma's zoals Zuidwestelijke delta). Onderzoeken en bestuurlijke gesprek over concrete gebieden zoals veenweide en zandgronden.
- ✔ Er is een communicatie aanpak in voorbereiding om het waterbewustzijn te vergroten.
- ✔ IenW heeft een intern WBS dashboard ontwikkeld om te kunnen sturen op de voortgang. Een werkgroep borging is van start gegaan.

3.2 Aan de slag met borging in 2023

De uitvoeringsstrategie benadrukt het belang van de borging van maatregelen die uitwerking geven aan de structurerende keuzes. De volgende borgingsacties zijn ingezet:

- Watertoets – Handreiking over dwingender karakter watertoets, december 2023
- Uiterwaarden – Verkenning hoe regels over bouwen in de uiterwaarden in BGR (Beleidslijn grote rivieren) kan worden belegd.
- IJsselmeergebied: start traject om te komen tot aanpassing beleid en regelgeving van buitendijks bouwen in het IJsselmeergebied.
- Verkenning naar borging van maatlat en concept afwegingskader.

- Dashboard – Biedt inzicht in de voortgang (o.a. qua borging).
- Roadmap – Een roadmap met de programmering van borging bij verschillende overheden (tijd, gebied, tempo, mijlpalen, doelstellingen, wie heeft verantwoordelijkheid, wat is resultaat).

Najaar 2023 wordt aan de Tweede Kamer een kalender aangeboden waarin de borgingsaanpak verder is uitgewerkt. Onderstaande trajecten lopen en worden ingezet om de borging verder vorm te geven. Per maatregel staat dit verder uitgewerkt in hoofdstuk 4.

1. Water Bodem sturend in gebiedsprocessen NPLG en NOVEX

In de zomer van 2023 werken de provincies aan de uitwerking van het Nationaal Programma Landelijk gebied en de gebiedsarrangementen in het kader van de NOVEX en de nieuwe Nota Ruimte. De WBS-keuzes en maatregelen zijn in de landelijke uitvraag naar deze provinciale plannen meegenomen, daarin zullen ze geborgd moeten zijn. Na de zomer leveren zij de plannen op. Dit geheel wordt de basis voor een gesprek over nut en noodzaak van nog andersoortige juridische borging van WBS-keuzes, afspraken over het verbeteren van instrumentarium en benodigde financiële middelen.

2. Water Bodem sturend raakt kaders voor bebouwing

WBS heeft gevolgen voor waar partijen kunnen bouwen, denk aan het afweegkader, uiterwaarden, het IJsselmeergebied, diepe polders, kustuitbreiding of vrijwaring zones. Ook heeft het impact op de wijze waarop gebouwd wordt, denk aan de maatlat klimaat-adaptieve groene gebouwde omgeving. Wat betreft buitendijks bouwen in de uiterwaarden en het IJsselmeergebied bereidt het Rijk aanpassing van wet- en regelgeving voor. Met behulp van een verkenning bekijken we eind 2023 hoe borging plaats vindt, bijvoorbeeld in het Bkl, Bbl of een programma groen-blauw onder de Omgevingswet. Er bestaat geen verschil van mening tussen de bestuurlijke partners dat doorwerking essentieel is. Rijk en regionale overheden geven dat gezamenlijk vorm in al lopende besprekingen over bebouwing.

3. Uitvoering van waterbeheer geraakt door Water Bodem sturend

Meerdere WBS-keuzes en maatregelen hebben gevolgen voor de wijze waarop waterbeheerders hun taak uitoefenen. Aanpassingen en manier van taakvervulling wordt van belang, net als het benutten van de juridische mogelijkheden. Borging betreft veelal nadere afspraken maken over het hoe van deze maatregelen en bewaking van de voortgang van die maatregelen.

4. Uitwerking van bodemtaken nodig voor Water Bodem sturend

WBS geeft aan dat met betrekking tot het ruimtelijk ordenen van de ondergrond en vernieuwing van het bodem-instrumentarium eerst nog inhoudelijke uitwerking aan de orde is, samen met provincies en gemeentes. Dit krijgt vorm in het programma bodem en ondergrond dat nu in opbouw is. Daarin krijgen ook afspraken over rollen en de wijze van borging een plek. Borging en monitoring van bodemtaken geven we vorm via dát programma. In november 2023 worden de hoofdlijnen van het programma aangeboden aan de Tweede Kamer, eind 2024 is het programma gereed.

5. Drinkwater aanpak vanwege Water Bodem sturend

Drinkwater is van essentieel belang en acties krijgen vorm via Het Actieprogramma beschikbaarheid drinkwaterbronnen 2023–2030 en het Nationaal plan van aanpak drinkwaterbesparing. Daar horen activiteiten bij zoals verkennen van beprijzen van drinkwater, prioritering van drinkwater-onttrekkingen, afspraken met VEWIN en VEMW en rekening houden met droogte en watertekorten.

3.3 Verdere implementatie vanaf zomer 2023

Naast borging is samenhangende implementatie van de structurerende keuzes en maatregelen nodig. Deze activiteiten starten medio/najaar 2023 en leveren in de loop van 2024 resultaten op:

- Rijksprogramma's – Bewustwording, verdieping en verankering bij rijksprogramma's als NPLG, Novex, Nota Ruimte (aanpassen eigen kaders).
- Inhoudelijke werksessies – Thematische inhoudelijke werksessies aan de hand van concrete casus als verzilting, veenweide, droogte.
- Narratief – Narratief met handelingsperspectief voor bewoners, bedrijven, grondeigenaren.

Activiteiten voorzien voor 2024 en later:

- Standaardisering van hoe partijen met WBS omgaan, om niet elke keer het wiel opnieuw uit tevinden. Denk aan WBS-dummies van het Omgevingsplan.

'We pakken dit jaar concrete projecten vast'

3.4 Frontlinie en aandacht vanaf zomer 2023

Bestuurlijke aandacht is nodig voor projecten waar WBS het verschil moet maken. Waterschappen en gemeenten pakken op wat ze kunnen. Provincies haken aan waar nodig. Rijkspartijen sluiten aan als landelijke kaders aan de orde komen. Activiteiten starten in 2023 en leveren in de loop van 2024 resultaten op:

- Bestuurlijke werksessies – Op plekken 'waar het pijn doet' pakken bestuurders moeilijke situaties vast en leren samen door te doen.
- Taskforce – Klein team dat gemeenten bijstaat met moeilijke vragen over WBS.
- Manier van doen bij casus – We ontwerpen per categorie van casus een bepaalde bestuurlijke manier 'zo pas je WBS', bijvoorbeeld rond veenweide gebieden. Dit loopt door tot in 2024
- Jongeren – Jongeren betrokken bij activiteiten.

Activiteiten voorzien voor 2024 en later:

- Masterclasses om stakeholders te helpen WBS toe te passen via case studies.
- Directer gesprek met de samenleving is nodig, dit vergt voorbereiding. We betrekken bedrijfsleven, maatschappelijk middenveld en burgers. Het is van groot belang dat ook de markt en grondeigenaren de WBS-kaders toepassen.

3.5 De korte termijn agenda samengevat

De samenhangende agenda met activiteiten voor 2023 en 2024 geeft uitvoering aan de doelen uit de uitvoeringsstrategie. Zie verder de actiesheets in de bijlage.

2023	2024
Tweede kwartaal • Maatlat en concept afwegingskader • Jongeren betrokken • Toetsing Novex • Kennisconferentie • Communicatieaanpak	(najaar 2023 aan te vullen) **In de loop van het jaar** • Steeds meer digitale kaarten tbv gemeenteambtenaren • Bestuurlijke werksessies op locatie • Inhoudelijke WBS werksessies op locatie • Verdieping bij rijksprogramma's • Jongeren betrokken bij ruimtelijke discussies op rijksniveau en regionaal niveau
Derde kwartaal • Borging geïdentificeerd en georganiseerd • Dashboard • Roadmap verankering • Gedeeld narratief • Verkenning borging bouwen, maatlat en afwegingskader	
Vierde kwartaal • Taskforce WBS • Handreiking watertoets • Actieprogramma beschikbaarheid drinkwaterbronnen • Bestuurlijke en inhoudelijke werksessies • Manier van doen bij casus • Visueel gemaakte lokale WBS casus • Data-project (kaarten tbv gemeenten) • Uitwerking KPI's en opzet monitor • Kamerrapportage	

3.6 Kanteling ruimtelijke ordeningsproces vanaf najaar 2023

Randvoorwaarden van het water en bodemsysteem dienen vanaf de start richtinggevend te zijn bij ruimtelijke planvorming, inrichting en functiebepaling en -verandering. Structurele borging scheelt per project de afzonderlijke afweging hierover. Dat vergt kanteling in het ruimtelijke ordeningsproces. Water en bodem staan aan het begin van elk gesprek en initiatief in de leefomgeving, aansluitend bij de Omgevingswet. Helder moet worden hoe veranderingen eruit zien in het planproces, rijksprogramma's, regelgeving. Navolgende activiteiten starten in 2023:

- Verbeelding & gedragsverandering – Processen moeten anders ingericht worden, gedragsverandering is nodig. Het College van Rijksadviseurs (CRA) wordt betrokken. Culturele uitingen en erfgoed kunnen ook een rol hierin vervullen.
- Data-project – Ontsluiting van informatie/kennis bij ruimtelijke ordenaars van waterschappen en gemeenten verbetert, door lokaal kaartmateriaal.

'Inzichten over het klimaat van morgen toepassen op de ruimtelijke ordening van vandaag'

Activiteiten voorzien voor 2024 en later:

- Leren in de ambtelijke organisatie: anders samenwerken: lokaal onderzoek en pilots, lessen delen. Dit vergt uitwerking. Denk aan wederzijdse regionale gebiedsvisitaties, bij elkaar op bezoek, van elkaar leren en elkaar vertellen wat goed gaat en niet. Intercollegiale visitatie is een methode om samen te leren en *best practices* te ontwikkelen. Dit prikkelt bestuurders om ermee aan de slag te gaan.
- Onderzoek naar financiële effecten van lokale gebiedsexploitatie: WBS heeft consequenties die om uitwerking vragen. Want wat betekent niet afwentelen, wie draagt dan de lasten, wat betekent dit voor individuele perceeleigenaren, voor ingenomen grondposities? Dit financiële aspect is belangrijk bij projecten. Het bijsturen van projecten kan bijvoorbeeld leiden tot planschade of andere kosten. Betrekken van bedrijfsleven, de bouwsector, marktpartijen is van groot belang hierbij.
- In de huidige ruimtelijke ordeningspraktijk zijn veel andere factoren dan water en bodem bepalend. We laten een studie verrichten welke factoren dat exact zijn (bijvoorbeeld planschade) en welke rol schotten tussen de verschillende beleidsterreinen en overheden daarbij spelen. Een advies volgt hoe daarmee om te gaan teneinde water en bodemsysteem tot startpunt van de besluitvorming te maken. Daarbij zouden voorstellen moeten worden gedaan hoe kan worden voorkomen dat tussen initiële besluitvorming en daadwerkelijke uitvoering ontwikkelingen plaatsvinden die in strijd zijn met het WBS-principe.

'Organiseren dat partijen hun ruimtelijke verantwoordelijkheid nemen'

3.7 Monitoring vanaf 2024

Monitoring is nodig om interventies te doen als de WBS-maatregelen niet tot de gewenste uitkomsten leiden. Nu is het nog moeilijk aan te tonen hoe WBS ruimtelijke beslissingen beïnvloedt. De Plan Do Check Act-cyclus wordt gesloten. De volgende activiteiten gaan in 2023 van start:

- Dashboard – Hiermee blijft voortgang van de keuzes en maatregelen in beeld.
- Uitwerking kernprestatie indicatoren (KPI's) – Tbv monitoring maken we KPI's met draagvlak, gericht op outcome en aansluitend op wat al bestaat.
- Monitor – Een monitor is nodig van de output en outcome, samen met PBL, kennisinstellingen, die aansluit bij wat al gebeurt op structurerende keuzes.
- Jaarlijkse Kamerrapportage – De Kamer zal jaarlijks worden geïnformeerd over de voortgang. Focus ligt op de outcome maar er is ook aandacht voor resultaten van de uitvoeringsagenda.

Activiteiten voorzien voor 2024 en later:

- Afspraken over datagebruik – Afspraken over benodigde data voor de monitor om nieuwe meetopgaves of administratieve en bureaucratische lasten te voorkomen.
- Leren – Gegevens uit de monitor willen we bruikbaar laten zijn voor ruimtelijke ordenaars uit eigen overheden op hun schaalniveau. Wat we waarnemen in de monitor, geven we terug aan de betrokken overheden zodat zij er van kunnen leren.

4 Voortgang op de 33 structurerende keuzes

Partijen gaan voortvarend aan de slag met verdere borging. Er is sprake van landelijke borging maar ook inzet van juridische en beleidsinstrumenten op gemeentelijk, provinciaal en waterschapniveau. Niet alle structurerende keuzes worden op dezelfde manier geborgd en per categorie zijn weer andere partijen betrokken. We onderkennen de volgende domeinen van borging:

- WBS in gebiedsprocessen NPLG en NOVEX
- WBS raakt kaders voor bebouwing
- Uitvoering van waterbeheer geraakt door WBS
- Uitwerking van bodemtaken nodig voor WBS
- Drinkwater aanpak vanwege WBS

In deze bijlage zijn de maatregelen ingedeeld per domein. Najaar 2023 wordt een kalender naar de Tweede Kamer gestuurd waarin de borging van de maatregelen verder is uitgewerkt.

4.1 Voldoende water

Het betreft de volgende structurerende keuzes:
1. Hoofdwatersysteem bestand tegen een droogte die eens in 20 jaar voorkomt
2. Robuust grondwatersysteem en beperken gevolgen grondwaterontrekkingen
3. Nieuwe en diverse drinkwaterbronnen
4. Verminderen drinkwatergebruik

Maatregel	Categorie uit paragraaf 3.2	Eerst volgende stap	Vervolg
M1.1.1 - In beeld brengen grondwater-ontrekkingen	WBS uitwerking in gebiedsprocessen	Vanaf zomer 2023 in gebiedsplan	najaar 2023 Besluit nut / noodzaak juridisch borgen
M1.1.2 - Grondwaterplafond	WBS uitwerking in gebiedsprocessen	Vanaf zomer 2023 in gebiedsplan	najaar 2023 Besluit nut / noodzaak juridisch borgen
M3.3.6- Voorkeursvolgorde gebruik grondwater	WBS uitwerking in gebiedsprocessen	Vanaf zomer 2023 in gebiedsplan	najaar 2023 Besluit nut / noodzaak juridisch borgen
M1.1.3 - Landelijk drinkwaternetwerk	Actieprogramma beschikbaarheid drinkwaterbronnen 2023-2030	Uitwerken Pva	Nadere informatie voor WGO water 13/11/2023
M1.1.6 - Prioriteit drinkwater-ontrekkingen	Actieprogramma beschikbaarheid drinkwaterbronnen 2023-2030	Uitwerken Pva	Nadere informatie voor WGO water 13/11/2023
M1.1.4 - PvA drinkwaterbesparing	PvA Drinkwaterbesparing	31-12-2023 1e PvA incl. borging	periodiek actualiseren
M1.1.5 - Verkennen beprijzing drinkwater	PvA Drinkwaterbesparing	31-12-2023 Start verkenning beprijzing drinkwater	periodiek actualiseren
M1.1.7 - Afspraken Vewin en VEMW waterbesparing	PvA Drinkwaterbesparing	31-12-2023 1e PvA incl. borging	periodiek actualiseren
M2.0.3 - Circulaire waterhuishouding en -besparing nieuwbouw	PvA Drinkwaterbesparing	31-12-2023 1e PvA incl. borging	periodiek actualiseren

4.2 Schoon en gezond water

Het betreft de volgende structurerende keuzes:
5. Behalen doelen waterkwaliteit
6. Begrenzen van koelwaterlozingen

Maatregel	Categorie uit paragraaf 3.2	Eerst volgende stap	Vervolg
M1.1.13 - Uitvoeren Stroomgebieds-beheerplannen	Programma KRW-impuls / kader gebiedsprocessen	Inrichten monitoring conform KRW-impuls	Delen dashboard met Kamer voor elk waterdebat
M1.1.14 - Versterken bronaanpak schadelijke stoffen	Uitvoering van waterbeheer geraakt door WBS	Reactie kabinet Rli rapport over KRW	Nadere informatie voor WGO water 13-11-2023
M1.1.15 - Zuivering eind keten	Uitvoering van waterbeheer geraakt door WBS	Reactie kabinet Rli rapport over KRW	Nadere informatie voor WGO water 13-11-2023
M1.1.16 - Acteprogramma Nitraatrichtlijn +	WBS uitwerking in gebiedsprocessen	Vanaf zomer 2023 in gebiedsplan overzicht KRW tekort	najaar 2023 Besluit nut / noodzaak juridisch borgen
M1.1.17 - Preventie en kwaliteitsimpuls toezicht glastuinbouw	Uitvoering van waterbeheer geraakt door WBS	Reactie kabinet Rli rapport over KRW	Nadere informatie voor WGO water 13-11-2023
M1.1.18 - Versterken VTH puntlozingen	Uitvoering van waterbeheer geraakt door WBS	Reactie kabinet Rli rapport over KRW	Nadere informatie voor WGO water 13-11-2023
M1.1.19 - Beoorde-lingssystematiek warmtelozingen 25oC	Uitvoering van waterbeheer geraakt door WBS	Juni 2023 nieuw handboek beoorde-lings-systematiek Handboek	Jan 2024 Systematiek in AMvB Ow

4.3 Ruimte voor water

Het betreft de volgende structurerende keuzes:

7. Ruimte voor vasthouden, bergen en afvoeren van water in ruimtelijke inrichting
8. Rekening houden peilfluctuates en peilaanpassingen IJsselmeer gebied
9. Geen landwinning IJsselmeer gebied
10. Geen bebouwing uiterwaarden
11. Actualisatie reserveringszones primaire keringen
12. Bevorderen biodiversiteit bij dijken
13. Reserveren deel diepe polders voor waterberging
14. Kustuitbreiding voorlopig niet toestaan

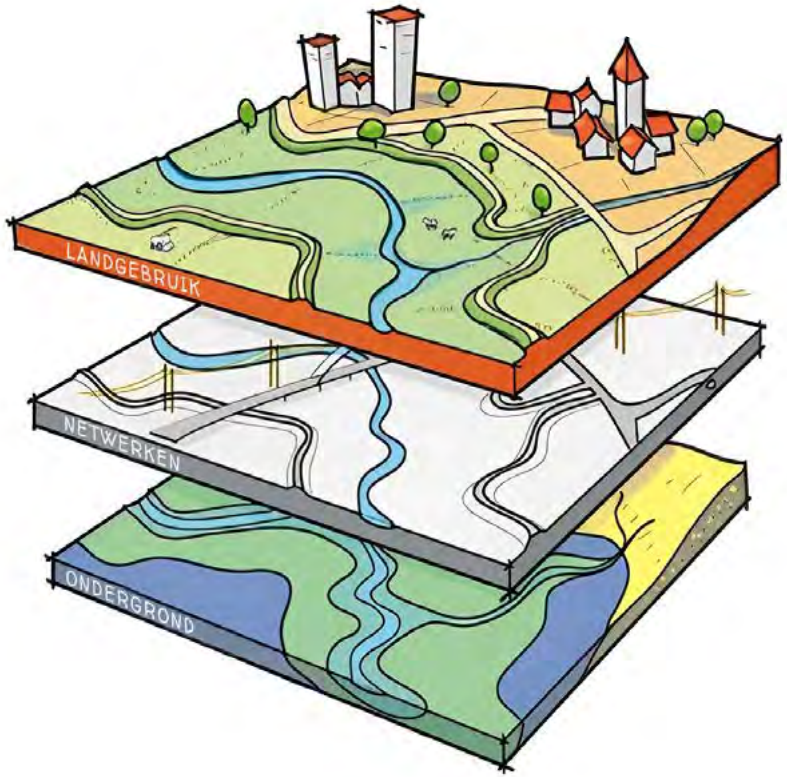

Maatregel	Categorie uit paragraaf 3.2	Eerst volgende stap	Vervolg
M1.1.10 - Regionale waterbuffers in provinciale gebiedsprogrammas	WBS uitwerking in gebiedsprocessen	Vanaf zomer 2023 in gebiedsplan	najaar 2023 Besluit nut / noodzaak juridisch borgen
M1.1.12 - Verbeteren sponswerking	WBS uitwerking in gebiedsprocessen	Vanaf zomer 2023 in gebiedsplan	Doorlopend
M1.1.24 - Regionale waterberging in prov. gebiedsprogrammas	WBS uitwerking in gebiedsprocessen	Vanaf zomer 2023 in gebiedsplan	najaar 2023 Besluit nut / noodzaak juridisch borgen
M1.1.25 - Internatonale afstemming water	Uitvoering van waterbeheer geraakt door WBS	Continu o.a SGBP. RoR, Rivieren commissies	Verantwoording in jaarlijkse rapportage WBS
M1.1.8 - Aanwijzen zoetwaterbuffers en onderzoeken 2de aanvoer IJ'meer	Uitvoering van waterbeheer geraakt door WBS	KZH/DPZW als kader	Jan 2026 herijking waterverdeling
M1.1.9 - Herijking deltabeslissingen	Uitvoering van waterbeheer geraakt door WBS	Jan 2025 mogelijke maatregelen DP	Jan 2026 herijking Deltabeslissing
M1.1.21 - Aanpassen regelgeving buiten-dijks IJG	WBS kaders voor bebouwing	Zomer 2023 redeneerlijn	eind 2026 inwerkingtreding nieuwe regelgeving
M1.1.20 - Geen nieuwe bebouwing uiterwaarden	WBS kaders voor bebouwing	Aug 2023 Evaluatie Bgr	Juni 2024 publicatie aanpassing Bgr
M1.1.22 - Programma IRM	Uitvoering van waterbeheer geraakt door WBS	Okt 2023 ontwerp programma incl. instrumentatie	Jul 2024 vaststellen programma incl instrumentatie
M1.1.23 - Ontwikkelen toekomstbestendige PvR	WBS kaders voor bebouwing	Dec 2023 PvA vaststellen om te komen tot bestuursakkoord	Jan-dec 2025 aanpassen leggers en verordeningen
M99 - SK12 Bevorderen biodiver-siteit bij dijken	WBS uitwerking in gebiedsprocessen	Vanaf zomer 2023 in gebiedsplan	najaar 2023 Besluit nut / noodzaak juridisch borgen
M99 - SK13 Reserveren deel diepe polders voor waterberging	WBS kaders voor bebouwing	Jun 2026 als element in concept afweegkader naar provincies	Dec 2023 Nadere besluitvorming (juridische) borging
M99 - SK14 kust-uitbreiding voorlopig niet toestaan	WBS kaders voor bebouwing	Consequent onthouden van medewerking	n.v.t.

4.4 Bodem

Het betreft de volgende structurerende keuzes:

15. Versterken regie inrichting ondergrond
16. Efficient gebruik en beperken bedekking bodem (focus landbouw)
17. Efficient gebruik en beperken bedekking bodem (focus verstedelijking)
18. Toekomstvast behouden waardevolle landbouwgronden
19. Tegengaan bodemverstoring door ontgraving
20. Herijken aanpak bodemverontreiniging

Maatregel	Categorie uit paragraaf 3.2	Eerst volgende stap	Vervolg
M1.2.1 - Ruimtelijk ordenen ondergrond	Instrumentatie in programma bodem en ondergrond	Dec 2023 hoofd-structuurkaart tbv Nota Ruimte	Dec 2024 Kaders in nota Ruimte
M1.2.2 - Afwegingsprincipe functecombinates (onderdeel 1.2.1)	Instrumentatie in programma bodem en ondergrond	Dec 2023 hoofd-structuurkaart tbv Nota Ruimte	Dec 2024 Kaders in nota Ruimte
M1.2.3 - Paragraaf bodem en ondergrond in omgevingsvisies	Instrumentatie in programma bodem en ondergrond	Nov 2023 Hoofdlijnen Prog B&O naar 2e Kamer	Dec 2024 Prog B&O inclusief aanpak borging
M1.2.4 - Vertalen doelen NP Bodem en Ondergrond	Instrumentatie in programma bodem en ondergrond	Nov 2023 Hoofdlijnen Prog B&O naar 2e Kamer	Dec 2024 Prog B&O inclusief aanpak borging
M1.2.5 toepassen ladder duurzame verstelijking	Instrumentatie in programma bodem en ondergrond	Juridisch geborgd. Aanpak continueren. PM Motie 2e Kamer	Juridisch geborgd. Aanpak continueren. PM Motie 2e Kamer
M1.2.6 - Duurzaam bodembeheer landbouwbodems	WBS uitwerking in gebiedsprocessen	Vanaf zomer 2023 in gebiedsplan	najaar 2023 Besluit nut /noodzaak juridisch borgen
M1.2.7 - Randvoorwaarden afgraven grond	Instrumentatie in programma bodem en ondergrond	Nov 2023 Hoofdlijnen Prog B&O naar 2e Kamer	Dec 2024 Prog B&O inclusief aanpak borging
M1.2.8 - Pilots voorkeursvolgorde grondverzet Rijk	Instrumentatie in programma bodem en ondergrond	PM evaluatie + besluit omzetten in regels	PM evaluatie + besluit omzetten in regels
M1.2.9 - Herijking aanpak bodemverontreiniging	Instrumentatie in programma bodem en ondergrond	Nov 2023 Hoofdlijnen Prog B&O naar 2e Kamer	Dec 2024 Prog B&O inclusief aanpak borging
M1.2.10 - Uitwerken maatregelen bodemverontreiniging	Instrumentatie in programma bodem en ondergrond	Nov 2023 Hoofdlijnen Prog B&O naar 2e Kamer	Dec 2024 Prog B&O inclusief aanpak borging

4.5 Bebouwd gebied

Het betreft de volgende structurerende keuzes:

21. Water en bodem sturend bij keuzes woningbouwlocates
22. Geen bebouwing locates voor toekomstge waterberging, rivierafvoer en dijkversterkingen
23. Maatlat voor klimaatadapteve en natuurinclusieve bebouwde omgeving
24. Beperken afdekken van de bodem

Maatregel	Categorie uit paragraaf 3.2	Eerst volgende stap	Vervolg
M99 - SK22 Geen bebouwing locates voor toekomstge waterberging, rivierafvoer	WBS kaders voor bebouwing	aug 2023 Evaluatie Bgr	Juni 2024 publicatie aanpassing Bgr
M2.0.1 - Afwegingskader locatekeuze woningbouw	WBS kaders voor bebouwing	Jun 2023 als in concept naar provincies	Dec 2023 nadere besluitvorming (juridische) borging
M2.0.2 - Gebruik landelijke maatlat GKGO	WBS kaders voor bebouwing	Najaar 2023 start verkenning toepassing bestaande bouw Dec 2023 financiële verkenning wetgevingstraject	Dec 2024 onderzoek mogelijkheden juridische borging gereed
M2.0.4 Toepassen ladder duurzame verstedelijking	WBS kaders voor bebouwing	Juridisch geborgd. Aanpak continueren. PM Motie 2e Kamer	Juridisch geborgd. Aanpak continueren. PM Motie 2e Kamer
M3.1.3 - Afwegingskader locatekeuze woning-bouw dalingsgevoe-lige grond	WBS kaders voor bebouwing	Jun 2023 als in concept naar provincies	Dec 2023 nadere besluitvorming (juridische) borging

4.6 Laagveengebieden

Het betreft de volgende structurerende keuzes:

25. Grondwaterstand verhogen om bodemdaling en veenoxidate te voorkomen
26. Minimaliseren aanvoer van gebiedsvreemd water
27. Duurzaam beheer landbouwgronden

Maatregel	Categorie uit paragraaf 3.2	Eerst volgende stap	Vervolg
M3.1.1 - Peilopzet grondwaterstand laagveengebieden	WBS uitwerking in gebiedsprocessen	Vanaf zomer 2023 in gebiedsplan	Waterschappen / provincies passen ruimtelijke kaders en wateroverlast normen aan (2026)
M3.1.2 Aanpak watervraag en -aanbod laagveengebieden	WBS uitwerking in gebiedsprocessen	Vanaf zomer 2023 in gebiedsplan	2026 Herijking Deltabeslissing
M3.1.4 Behoud grasland of overstap natte teelten laagveengebieden	WBS uitwerking in gebiedsprocessen	Vanaf zomer 2023 in gebiedsplan	najaar 2023 Besluit nut / noodzaak juridisch borgen
M3.1.5 - Bestuurlijke afspraken veenweide 2030 incl. doorkijk	WBS uitwerking in gebiedsprocessen	Vanaf zomer 2023 in gebiedsplan	Nadere informatie voor WGO water 13-11-2023
M99 SK26 Minimaliseren aanvoer van gebieds-vreemd water	WBS uitwerking in gebiedsprocessen	Vanaf zomer 2023 in gebiedsplan	Nadere informatie voor WGO water 13-11-2023

4.7 Verzilte kustgebieden

Het betreft de volgende structurerende keuzes:

28. Minder water beschikbaar voor doorspoelen tegen verziltng
29. Eigen maatregelen watergebruikers

Maatregel	Categorie uit paragraaf 3.2	Eerst volgende stap	Vervolg
M1.1.11 Verminderen verzilting Afsluitdijk	Uitvoering van waterbeheer geraakt door WBS	start uitvoering onderzoek verzilting Kornwerderzand	dec 2026 Integrale verkenning verzilting afsluitdijk
M3.2.2 Herijking Deltabeslissing Zoetwater	Uitvoering van waterbeheer geraakt door WBS	sept 2023 Zoetwaterdoelen uitgewerkt	jan 2026 herijking Deltabeslissing
M3.2.1 Anticiperen toename verzilting	WBS uitwerking in gebiedsprocessen	Vanaf zomer 2023 in gebiedsplan	Jan 2026 herijking Deltabeslissing
M3.2.3 Agenderen en uitwerken verzilting in gebiedsprogramma's	WBS uitwerking in gebiedsprocessen	Vanaf zomer 2023 in gebiedsplan	najaar 2023 Besluit nut / noodzaak juridisch borgen
M3.2.4 Aandacht voor relatie verzilting en waterkwaliteit (KRW) in	Uitvoering van waterbeheer geraakt door WBS	Jan 2026 aspect bij Deltabeslissing	dec 2027 doorwerking in Stroomgebieds-beheerplan

4.8 Hoge zandgronden

Het betreft de volgende structurerende keuzes:

30. Water langer vasthouden
31. Verhogen grondwaterpeilen
32. Herstel beekdalen en zandgronden
33. Beperken grondwateronttrekkingen rond Natura 2000-gebieden

Maatregel	Categorie uit paragraaf 3.2	Eerst volgende stap	Vervolg
M3.3.1 Gebiedsgerichte invulling waterkwaliteit	WBS uitwerking in gebiedsprocessen	Vanaf zomer 2023 in gebiedsplan	Dec 2027 doorwerking in Stroomgebieds-beheerplan
M3.3.2 Bufferstroken van 100-250m uitgangspunt	WBS uitwerking in gebiedsprocessen	Vanaf zomer 2023 in gebiedsplan	Dec 2027 doorwerking in Stroomgebieds-beheerplan
M3.3.3 Verhogen grondwaterpeil en verminderen ontwatering	WBS uitwerking in gebiedsprocessen	Vanaf zomer 2023 in gebiedsplan, maatrege-len-pakket 3e fase DPZW	Dec 2027 doorwerking in Stroomgebieds-beheerplan
M3.3.4 - Beschermen grondwatersysteem natuurgebieden	WBS uitwerking in gebiedsprocessen	Vanaf zomer 2023 in gebiedsplan	Najaar 2023 Besluit nut / noodzaak juridisch borgen
M3.3.5 Rekening houden met extreme droogte en watertekorten	WBS uitwerking in gebiedsprocessen	Vanaf zomer 2023 in gebiedsplan	Jan 2026 herijking Deltabeslissing

Bijlage **Actiesheets 2023**

De borging gaat voortvarend aan de slag. In de regio maken partijen samen actief WBS mogelijk. Zij ondernemen gezamenlijk via deze uitvoeringsagenda een beperkt aantal ondersteunende acties. Samenwerking en afstemming hierover blijft cruciaal terwijl niet iedereen overal aan meedoet. Bijgevoegde actiesheets maken daarom helder wat er gebeurt, wie waaraan meedoet, wat het doel is en wat concrete resultaten zijn.

A. Borging najaar 2023

1. Borging van 33 keuzes
2. Versterken watertoets en handreiking weging waterbelang
3. Online dashboard met voortgang op de 33 structurerende keuzes
4. Roadmap WBS

B. Verdere implementatie najaar 2023

5. WBS uitgangspunt in grote programma's
6. Inhoudelijke werksessies op locatie
7. Inspirerend verhaal met handelingsperspectief

C. Frontlinie opzoeken najaar 2023 en 2024

8. Bestuurlijke werksessies op locatie
9. Taskforce om gemeenten bij te staan
10. Handreiking 'zo werkt WBS'
11. Betrekken van jongeren

D. Kanteling ruimtelijke ordening vanaf najaar 2023

12. Visueel gemaakte lokale casus
13. Data project: digitale kaarten van water en bodem

E. Monitoring vanaf 2024

14. Uitwerking kernprestatie indicatoren (KPI's)
15. Jaarlijkse Kamerrapportage

A. Borging najaar 2023

A1. Borging van 33 keuzes	
Doel	Verzekeren dat de doelen en maatregelen van WBS doorwerken.
Portefeuillehouder	IenW/ projectleider Borging
Betrokken	IPO, VNG, Unie van waterschappen, BZK, departementen
Aanleiding en context	Toegezegd aan Tweede Kamer
Huidige situatie	RWS heeft in uitvoerbaarheidstoets aangegeven dat juridische verankering noodzakelijk is i.v.m. vergunningverlening. Ook regionale partners vragen aandacht voor het onderscheid wat wettelijk verplicht is en wat niet.
Gewenste situatie	Conform subsidiariteitsbeginsel (Omgevingswet) wordt uitgegaan van eigen verantwoordelijkheid (en juridisch instrumentarium) van de decentrale overheden. Het rijk regelt dat wat noodzakelijk is om doelen te realiseren.
Opgave	1. IenW levert najaar 2023 een kalender op met een goede mix van eigen verantwoordelijkheid, bestuurlijke afspraken, regels en vastgelegde randvoorwaarden. 2. Voorgesteld wordt welke vorm van monitoring gewenst is om zicht te krijgen of gewenste doelen gerealiseerd worden. 3. De kalender bevat een aanpak met de inzet van de (nieuwe) instrumenten van de Omgevingswet om invulling te geven aan de eigen verantwoordelijkheid.
Datum	Najaar 2023 wordt een kalender opgeleverd en aan de Tweede Kamer met de beoogde aanpak van de borging van de 33 structurerende keuzes. Daarbij wordt de relatie gelegd met o.a. NPLG en bestuurlijke arrangementen NOVEX. Dat kalender bevat de voorgenomen wet- en regelgevingstrajecten.
Kaders en randvoorwaarden	De planning houdt nadrukkelijk rekening met de wensen die er zijn vanuit Novex en NPLG. Werklast is punt van aandacht.
Relevant netwerk / bestaand gremium voor deze opgave	Voor de juridische verankering van WBS wordt intensief afgestemd met de vanuit het NPLG ingerichte werkgroep juridische borging structurering keuzes NPLG. Waterschappen zijn zelf al bezig met borging in eigen instrumentarium.
Profielschets leden werkgroep	Conform te maken plan van aanpak.
Beschikbare middelen	In natura door de betrokken partijen.

A2. Versterken watertoets en handreiking weging waterbelang	
Doel	Handreiking geeft aan hoe de Omgevingswet benut kan worden om WBS te ondersteunen.
Portefeuillehouder	Projectleiders van IenW en de Unie van waterschappen
Betrokken	IPO en VNG
Aanleiding en context	Omgevingswet biedt in artikel 5.37 BKL een nieuwe formulering van de watertoets. Daarbij kent de wet een nieuwe verdeling van verantwoordelijkheden tussen de overheidslagen en daarbij passende instrumenten.
Huidige situatie	Formeel beperkt de watertoets zich tot bestemmingsplannen en is in de praktijk vaak een toets achteraf. Ook blijkt er in de uitvoeringspraktijk vaak ruimte te worden geboden om af te wijken van de oorspronkelijke voornemens.
Gewenste situatie	WBS betekent in de praktijk dat de randvoorwaarden vanuit het water- en bodemsysteem nadrukkelijk aan de voorkant van het planproces worden ingebracht. In de loop van het uitvoeringsproces wordt gemonitord of de vastgelegde ambities worden gerealiseerd. De watertoets is dwingender.
Opgave	1. Opstellen concept handreiking die de strategische uitdaging adresseert; 2. Uitwerken concept uitwerking t.b.v. het operationele handwerk dat nodig is voor de opvolging van de strategische doelen. 3. Inrichting van systeem om te zorgen dat de operationele ondersteuning efficiënt en effectief en up to date is. 4. Jaarlijks rapporteren over het gebruik en de voortgang van de aanbevelingen en voorstellen doen voor aanpassing.
Datum	Vaststellen handreiking in het laatste BOW van 2023
Kaders en randvoorwaarden	Uitgangspunt is de Omgevingswet en bijbehorende AMvB's zoals die op 1 januari 2024 in werking zullen treden.
Relevant netwerk / gremium	Unie, IPO en VNG. Waterschappen zijn bezig dit te vertalen naar eigen instrumentarium zoals de waterschapverordening.
Profielschets leden werkgroep	Nvt
Beschikbare middelen	Alle betrokken partijen leveren de bijdrage in natura. het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat zorgt voor een nader te bepalen budget voor een web-based applicatie.

A3. Online dashboard met voortgang op de 33 structurerende keuzes	
Doel	Verschaffen van inzicht op realisatie 33 keuzes en 55 maatregelen
Portefeuillehouder	IenW/ programmamanager water en bodem sturend.
Betrokken	IPO, VNG, Unie van waterschappen als gebruiker en als monitor, departementen
Aanleiding en context	Dashboard is middel dat helpt om de verschillende maatregelen die invulling moeten geven aan de structurerende keuzes te realiseren.
Huidige situatie	Overzicht is nodig om heldere mijlpalen met partijen te delen.
Gewenste situatie	Voor intern DGWB en de bestuurlijke partners is er een real time overzicht beschikbaar van de voortgang. Er is een bronbestand waar iedereen op eenvoudige wijze de selectie kan maken van de onderwerpen. Het draagt eraan bij dat partijen elkaar kunnen aanspreken op voortgang.
Opgave	1. Definiëren van elementen waarop voortgang zichtbaar moet worden gemaakt (denk aan besluitvorming over communicatie, juridische borging of monitoring); 2. Creëren van goed toegankelijk dashboard met simpele mogelijkheid om overzichten te maken voor eigen gebruik; 3. Goede afspraken zorgen voor discipline t.b.v. regelmatige update van de input.
Datum	Na de zomer van 2023 compleet functionerend. Het DT DGWB is als opdrachtgever eindverantwoordelijk.
Kaders en randvoorwaarden	IenW/DGWB financiert dit. Uitgangspunt is dat het systeem ook geschikt gaat worden om voortgang van activiteiten die door de regionale partners worden ontwikkeld in beeld te brengen.
Relevant netwerk / gremium	Het aanjaagteam WBS wordt benut als klankbordgroep. Het BOW/DB wordt geïnformeerd.
Profielschets leden werkgroep	Nvt
Beschikbare middelen	IenW heeft een opdracht verleend ter waarde van €40.000 ter beschikking voor de ontwikkeling van het dashboard.

A4. Roadmap WBS	
Doel	Inzichtelijk maken per structurerende keuze wat wanneer door wie gebeurt, prioritering aanbrengen (wat eerst en wat later) en daar afspraken over maken: wie is voor welke maatregel verantwoordelijk, welk resultaat wordt wanneer bereikt en wat moet eerst en wat kan later (eigenaarschap en prioritering).
Portefeuillehouder	IenW programmamanager water en bodem sturend
Betrokken	IPO, VNG, UvW, departementen
Aanleiding en context	De brief WBS is gepubliceerd in november 2022, maar daarin is niet aangegeven wie waarvoor verantwoordelijk is en wat wanneer moet gebeuren. Om te zorgen dat er werkelijk uitvoering wordt gegeven aan de structurerende keuzes is een heldere programmering nodig.
Huidige situatie	Voor de meeste keuzes en maatregelen is niet bekend wie daarvoor aan de lat staat en wanneer welke resultaten bereikt worden.
Gewenste situatie	Voor elke keuze en maatregel is duidelijk wie wat wanneer gaat doen om deze keuze/maatregel te realiseren.
Opgave	1. Per keuze bepalen de vier overheden wie wat doet, met welk resultaat wanneer, aanvullend op de activiteiten benoemd in het dashboard? Uitgaand van de eigen bevoegdheden en invloedssfeer. 2. Tegelijkertijd prioritering, rekening houdend met haalbaarheid en betaalbaarheid. 3. Per keuze/maatregel wordt een trekker benoemd. 4. Ieder gaat aan de slag met de afspraken en acties. 5. De programmering wordt jaarlijks, nav monitor, dashboard, geactualiseerd
Datum	Beschrijving programmering Q3 2023; afspraken programmering Q4 2023 (BO Water, BO Bodem, BO VRO)
Kaders en randvoorwaarden	Programmering en afspraken houden rekening met bestaande afspraken en werkwijzen in Deltaprogramma, beleidsprogramma's etc., en met beschikbare capaciteit en beschikbaar budget.
Relevant netwerk / gremium	Interbestuurlijke samenwerkingsverbanden en werkgroepen per overheid op de thema's en gebieden uit de WBS-brief.
Profielschets leden werkgroep	Aanjaagteam WBS
Beschikbare middelen	IenW verzorgt een partij die roadmap opstelt.

B. Verdere implementatie najaar 2023

B5. WBS uitgangspunt in grote programma's (wonen, energie, infrastructuur)	
Doel	Alle Rijks plannen gaan uit van WBS
Portefeuillehouder	Directeur bodem ruimte en klimaatadaptatie van DGWB/IenW
Betrokken	Alle departementen van de rijksoverheid (intern DGWB een voortrekkersrol voor de afdelingen 'ruimte' en 'fysieke Leefomgeving en kennis'.)
Aanleiding en context	Aangezien het Rijk WBS introduceert zal het Rijk ook expliciet aandacht besteden in ruimtelijke plannen van het Rijk.
Huidige situatie	Besef is groeiende maar nog niet structureel verankerd.
Gewenste situatie	Bij alle ruimtelijk relevante plannen worden eerst de randvoorwaarden vanuit het water en bodemsysteem in beeld gebracht alvorens te komen tot uitwerking. Het rijk vervult een voorbeeldfunctie waar het gaat over de tijdig betrekken van de waterbeheerder bij de ruimtelijke planvorming. Vervolgens wordt herkenbaar recht gedaan aan de adviezen conform artikel 5.37 BKL.
Opgave	1. Plan: met de WBS-brief is dit leidend voor ruimtelijke rijks-planvorming; 2. Do: Het is aan alle departementen om herkenbare invulling aan te geven inclusief het benoemen hoe invulling wordt gegeven aan artikel 5.37BKL; 3. Check: IenW/DGWB richt een monitoringssysteem in zodat er een beeld ontstaat hoe je daadwerkelijk vorm aan wordt gegeven en rapporteert daarover als onderdeel van de jaarlijkse aan de Tweede Kamer, 4. Act: IenW spreekt zo nodig collega departementen aan om te bevorderen dat het WBS-kabinetsbeleid wordt gerealiseerd.
Datum	Continu proces waarover jaarlijks wordt gerapporteerd.
Kaders en randvoorwaarden	Elk departement neemt zijn eigen verantwoordelijkheid. IenW monitort en spreekt zo nodig aan.
Relevant netwerk / gremium	Interdepartementale overleg structuren
Profielschets leden werkgroep	Nvt
Beschikbare middelen	Inzet in natura.

B6. Inhoudelijke werksessies op locatie	
Doel	Professionals van de verschillende overheden doen ervaring op met vraagstukken die WBS in de praktijk oplevert. Inzichten worden breder gedeeld.
Portefeuillehouder	Stakeholdermanager WBS van IenW organiseert dat er vraag-gestuurd werksessies worden georganiseerd.
Betrokken	Wie op het vraagstuk in de regio werkt, wordt betrokken.
Aanleiding en context	WBS moet gaan landen in de dagelijkse praktijk. Met de sessies moeten praktische problemen en oplossingen boven tafel komen die helpen bij de nadere uitwerking keuzes en maatregelen.
Huidige situatie	Op dit moment ervaren decentrale overheden veel dilemma's en onduidelijkheden bij het realiseren van Water en Bodem Sturend. Deze variëren van lokale vraagstukken rondom (toekomstige) toewijzing van zoetwatervoorraden; tot knelpunten en dilemma's die naar voren komen bij de uitwerkingen en bijeenkomsten in het kader van NPLG, Novex en het Deltaprogramma. Er vinden wel werksessies plaats maar niet onder de herkenbare paraplu van WBS, lessen worden ook niet altijd breed gedeeld. Er zijn ook thema's die nog geen uitdieping krijgen. De VNG organiseert al een sessie over verzilting.
Gewenste situatie	De werksessies moeten een podium bieden aan vraagstukken die in de praktijk aan de orde komen. Inzet daarbij is samen met deskundigen te leren en feedback te leveren voor (aanpassing van) beleid. Het organiseren van werksessies wordt gekoppeld aan structurerende keuzes en opgenomen als mijlpaal voor de desbetreffende structurerende keuze.
Opgave	1. De dossierhouders van verschillende overheden nemen werksessies op als mijlpalen; 2. Dossierhouders zorgen voor een schriftelijke terugkoppeling met overzicht deelnemers en bevindingen van de werksessies. 3. Team WBS organiseert waar nodig werksessies, zorgt voor een overzicht per kwartaal en agendeert die voor het directeuren overleg.
Datum	Lopende werksessies, 2 extra werksessies in 2023 en 4 in 2024.
Kaders en randvoorwaarden	Inzet is samen leren en leveren van feedback.
Relevant netwerk / gremium	Bestaande overlegstructuren bijvoorbeeld in het kader van de NPLG, Novex en Deltaprogramma
Profielschets leden werkgroep	Nvt
Beschikbare middelen	Uitgangspunt is dat partijen deelnemen op eigen kosten en zoveel mogelijk gebruik wordt gemaakt van hun vergaderfaciliteiten.

B7. Inspirerend verhaal met handelingsperspectief	
Doel	Burgers en bestuurders in beweging krijgen voor de WBS-ambitie omdat ze het zelf willen (urgentie) en het niet als een extern opgelegde verplichting ervaren.
Portefeuillehouder	Omgevingsmanager WBS van IenW
Betrokken	Stakeholdermanagers van IPO, Unie, VNG, IenW
Aanleiding en context	De grote uitdaging van WBS is de stap te maken van inhoudelijke deskundigheid naar het onderkennen dat we anders om moeten gaan met het water en bodemsysteem als basis van onze samenleving.
Huidige situatie	Een traditie van eeuwen water en bodem naar ons hand zetten heeft geleid tot breed vertrouwen in de maakbaarheid ervan, vanuit de overheid. We zijn het collectieve bewustzijn van onze kwetsbaarheid en de noodzaak WBS steeds opnieuw toe te passen, in de loop van de tijd kwijtgeraakt.
Gewenste situatie	Niet alleen de deskundigen onderkennen dat er grenzen zijn aan de maakbaarheid maar ook 'gewone burgers'. Essentieel is dat onze inwoners ervan overtuigd zijn dat een veranderende aanpak kan bijdragen aan welzijn en welvaart.
Opgave	1. Op aansprekende manier in beeld brengen waarom de huidige aanpak op langere termijn niet meer oplevert waar we gewend aan waren geraakt; 2. Idem waarom vernieuwde aanpak bijdraagt aan welvaart, welzijn en veiligheid; 3. Afspraken maken bestuurlijke partners 4. Link leggen met de inzet van de rijks-adviseurs
Datum	Nieuwe verhaal met bijbehorend handelingsperspectief wordt voorgelegd in het BOW/D eind 2023.
Kaders en randvoorwaarden	WBS biedt het kader
Relevant netwerk / gremium	Communicatiedeskundige van overheden en stakeholders.
Profielschets leden werkgroep	BZK, Unie, IPO, VNG en IenW leveren elke één medewerker met ruime ervaring op doelgroep communicatie.
Beschikbare middelen	IenW stelt middelen ter beschikking voor de inhuur van externe procesbegeleiding en schrijven van het inspirerende verhaal.

C. Frontlinie opzoeken najaar 2023 en 2024

C8. Bestuurlijke werksessies op locatie	
Doel	Samen ervaren waar WBS dilemma's oplevert in de praktijk. Verkennen waar en hoe hulp kan worden geboden om stappen voorwaarts te zetten.
Portefeuillehouder	Omgevingsmanager WBS van IenW.
Betrokken	IPO, Unie, Rijk, VNG, Deltaprogramma
Aanleiding en context	Vanuit een selectie van aandachtsgebieden moeten worden bezien welke vervolgactie nodig zijn per issue per locatie.
Huidige situatie	Uitwisseling van kennis en informatie loopt, bijvoorbeeld tijdens werkbezoeken bestuurders. Er is geen duidelijke structuur noch koppeling aan WBS.
Gewenste situatie	Met een agenda afgestemd op de belangrijkste problemen, het zorgen voor een opvolging van werkbezoeken en communicatie die zich richt op het delen van leasons learned kan worden bijgedragen aan een betere profilering van WBS en het vergroten van de bestuurlijke aandacht ervoor.
Opgave	1. Afstemming met het eerder voorstel van werksessies op locatie. Deze activiteit moet gaan over het creëren van bestuurlijke aandacht; 2. De voorbereiding van dergelijke bezoeken zorgt voor een degelijke agenda die het boeken van vooruitgang voor alle betrokken partijen centraal stelt; 3. Snelle opvolging en doorwerking gemaakte afspraken en een bredere communicatie daarover.
Datum	Inzet voor 2023 is tenminste een tweetal bestuurlijke werksessies en viertal hoog ambtelijke werksessies.
Kaders en randvoorwaarden	De voorbereiding moet gericht zijn op het samen een succes maken van zo'n werksessie.
Relevant netwerk / gremium	Deze aanpak moet een herkenbare aanvullende plek krijgen ten opzichte van reguliere werkbezoeken.
Profielschets leden werkgroep	Om de werksessies effectief te maken is een ad hoc werkgroep in te richten naast de omgevingsmanager een centrale rol heeft.
Beschikbare middelen	Uitgangspunt is dat de nodige de inzet in Natura door de betrokken partijen wordt geleverd.

C9. Taskforce om gemeenten bij te staan	
Doel	Gemeenten bijstaan met antwoorden op concrete vragen over WBS.
Portefeuillehouder	IenW, VNG
Betrokken	IPO, Unie, departementen
Aanleiding en context	Vanuit VNG is de wens voor een kleine taskforce (naar voorbeeld van de taskforce bouw) om vragen hands-on te kunnen beantwoorden.
Huidige situatie	WBS betreft een brede set aan onderwerpen en stakeholders. Gemeenten die vragen hebben, weten niet altijd de weg.
Gewenste situatie	Gemeenten en andere overheden kunnen met onopgeloste vragen bij de taskforce terecht. Taskforce kan ook kennisdeling bevorderen.
Opgave	1. Inventarisatie van behoeftes en verkenning wie in de taskforce kan zitten. 2. Aanzoeken leden van de taskforce en secretariaat inrichten 3. Proeffase van de taskforce gedurende een jaar 4. Evaluatie en bijstellen van de aanpak.
Datum	Eind 2023 is de taskforce operationeel.
Kaders en randvoorwaarden	De voorbereiding is gericht op het 'licht' vormgeven van de taskforce. Dubbelingen met bestaande structuren worden voorkomen.
Relevant netwerk / gremium	Netwerken rondom de 33 WBS-keuzes en stakeholders uit de overleggen Water, Bodem en VRO
Profielschets leden werkgroep	Te bepalen.
Beschikbare middelen	IenW levert het secretariaat van de taskforce.

C10. Handreiking 'zo werkt WBS'	
Doel	Voorkomen dat overal in het land het wiel te vaak opnieuw moet worden uitgevonden om WBS toe te passen
Portefeuillehouder	Programma WBS van IenW
Betrokken	Aanspreekpunten vanuit IPO, Unie en VNG
Aanleiding en context	WBS wordt op plekken mogelijk onvoldoende meegenomen en bestuurlijk gesprek over casus helpt om te sturen. We hebben nog geen 'manier van doen' gevonden als bestuurlijk Nederland, hier gaan we mee oefenen. Want veel bestuurders willen wel, maar weten zelf ook niet goed 'hoe'.
Huidige situatie	Een overzicht ontbreekt van projecten waarin WBS werkt of niet.
Gewenste situatie	De verschillende overheden hebben een gedeeld beeld van belangrijke projecten die als voorbeeld kunnen dienen. Ook is er overeenstemming over een lijst van beeldbepalende projecten waar onvoldoende rekening wordt gehouden met WBS en bestuurlijke afstemming mogelijk aan de orde is. En bestuurders hebben kunnen oefenen hoe ze WBS kunnen toepassen.
Opgave	1. Afspraken maken over voordracht projecten door betrokken; 2. Oefenen met projecten en manieren van doen; 3. Een gezamenlijke beoordelingskader maken voor categorieën projecten;
Datum	Vierde kwartaal 2023 oplevering van een concept lijst met twee typen projecten. Voorstel aan het BOW/D over gewenste opvolging.
Kaders en randvoorwaarden	Eerste uitgangspunt is 'goed voorbeeld doet goed volgen'. Daarom nadrukkelijk focus op goede voorbeelden. Inzet is en blijft daarnaast samen leren en niet het creëren van *naming en shaming*.
Relevant netwerk / gremium	Gezien de potentiële politiek bestuurlijke impact is het BOW/D actief betrokken bij deze opgave. Zowel IenW als de waterschappen hebben al lijstjes met mogelijke projecten.
Profielschets leden werkgroep	Vooralsnog zal het aanjaagteam WBS de groep zijn waarbinnen afstemming gebeurt.
Beschikbare middelen	Uitgangspunt is dat de nodige de inzet in Natura door de betrokken partijen wordt geleverd.

C11. Betrekken van jongeren	
Doel	WBS richt zich op de problematiek van de toekomst. Daarom is het goed om de toekomstige generatie zoveel mogelijk een stem te geven.
Portefeuillehouder	Omgevingsmanager van IenW/DGWB
Betrokken	Ook provincies waterschappen en gemeenten kennen op verschillende niveaus betrokkenheid van jongeren bijvoorbeeld met jeugdraden, -dijkgraven e.d.
Aanleiding en context	TK heeft expliciet gevraagd om inzet van jongeren.
Huidige situatie	De eerste uitdaging voor WBS is om vanuit de eigen sector kolom de link te leggen met het ruimtelijk beleid maar het gaat ook om de vraag hoe burgers betrokken kunnen worden bij de vraagstukken van de toekomst.
Gewenste situatie	Betrokken en gemotiveerde jongeren vormen een kopgroep.
Opgave	1. IenW zorgt dat het gesprek op gang wordt gebracht met jongeren 2. Gezamenlijk met bijv. de Deltacommissaris wordt bezien hoe jongeren optimaal kunnen worden betrokken bij concrete projecten om mee te denken in alternatieve aanpakken.
Datum	Betreft hier een continu proces waar over gerapporteerd zal worden in de voortgangsrapportage over WBS.
Kaders en randvoorwaarden	Inzet is dat de discussie met jongeren over de volle breedte van het beleidsvoornemen WBS gaat.
Relevant netwerk / gremium	Zoveel mogelijk wordt aangehaakt bij de netwerken van de jongeren zelf en de netwerken die bij overheden al worden onderhouden.
Profielschets leden werkgroep	Nog niet voorzien.
Beschikbare middelen	Uitgangspunt is bijdrage in natura van betrokken partijen.

D. Kanteling ruimtelijke ordening vanaf najaar 2023

D12. Visueel gemaakte lokale casus	
Doel	Samen met het College van Rijksadviseurs komen tot verbeelding die er toe leidt dat WBS gezien wordt als een kans om tot betere plannen te komen.
Portefeuillehouder	VNG
Betrokken	Unie, IPO, BZK (Mooi Nederland), IenW, Deltaprogramma
Aanleiding en context	Concurrentie tussen belangen en regio's kan ten koste gaan van de gezamenlijke kracht en van (lange-termijn) oplossingen
Huidige situatie	Er is op nationaal, regionaal en lokaal niveau behoefte aan meer fundamentele discussie over ingewikkelde keuzes (verdelingsvraagstukken) die voor de korte en lange termijn gemaakt moeten worden. Ook is het een grote uitdaging om overkoepelend systeemdenken en visie vertaald te krijgen naar programma's en vervolgens naar concrete projecten. Voor het vergroten van draagvlak onder burgers en bedrijven is het verder belangrijk dat de te verwachte effecten van water en bodem sturend helder benoemd worden en meer aandacht krijgen.
Gewenste situatie	IPO, UvW, VNG, IenW willen binnen en via hun netwerk kennis en draagvlak vergroten over en voor WBS. Zij zien grote meerwaarde in de rol die het College van Rijksadviseurs kan spelen bij concrete verbeelding.
Opgave	1. Bijeenkomst met bestuurders om bewustzijn te vergroten; 2. Ontwikkelen visuele verbeelding van aantal casussen 3. Werksessie met bestuurders over die casus; 4. Voortzetting sessie in de regio's, mbv de gevisualiseerde casus.
Datum	• Onderdelen 1 en 2 in 2023 en begin 2024 • Werksessie voorjaar 2024 • Voortzetting sessie regio 2024
Kaders en randvoorwaarden	Gericht op inspireren en samen leren. Fasering in tijd en omvang hangt af van capaciteit van bestuurders in de regio's en het CRa zelf (met een druk jaarprogramma en beperkte capaciteit).
Relevant netwerk / gremium	Focus ligt nadrukkelijk op VNG netwerken en ruimtelijke ordening. De brug vanuit de water en bodem wereld naar de RO-wereld staat centraal.
Profielschets leden werkgroep	Nvt
Beschikbare middelen	Uitgangspunt is bijdrage in natura én benutten beschikbare 'eigen' vergaderlocaties. IenW zal naar mogelijkheid bijdragen.

D13. Data project: digitale kaarten van water en bodem	
Doel	Hoofddoel is te komen van water en bodemdata naar informatievoorziening. Subdoel 1: WBS vergt dat ambtenaren beschikken over een gedegen kennis van het lokale water en bodem systeem, de beschikbaarheid van adequate data is daarvoor essentieel. Subdoel 2: de monitoring van het daadwerkelijke effect van beleid en maatregelen vergt degelijke data.
Portefeuillehouder	IenW en andere partijen verantwoordelijk voor het water en bodembeheer stellen data beschikbaar. Provincies sluiten aan met hun data strategieën. Waterschappen hebben veel data. BZK met data strategie. Andere departementen.
Betrokken	Alle betrokken overheden beschikken over relevante data en dienen dus te worden betrokken bij de afspraak om data beter te delen.
Aanleiding en context	In de WBS Kamerbrief heeft het kabinet aangegeven werk te willen maken van een betere data beschikbaarheid om het gewenste beleid te kunnen onderbouwen. Monitoren van effectiviteit van beleid en genomen maatregelen om de PDCA-cyclus te kunnen sluiten vergt betrouwbare en onafhankelijke data. Data over een reeks van factoren is ook essentieel voor bestuurders en beleidsmakers om vanuit een integrale visie afwegingen en keuzes te kunnen maken.
Huidige situatie	Er worden al veel data verzameld maar een directe koppeling aan WBS ontbreekt. Er is geen helder overzicht over hoe die beschikbaar is voor alle partijen op een aggregatieniveau dat voor hun bruikbaar is.
Gewenste situatie	De data wordt voor alle relevante partijen steeds beter op hun eigen aggregatieniveau beschikbaar gesteld. Zowel voor de planontwikkeling als voor de evaluatie daarvan. Zowel voor ambtenaren bestuurders als burgers.
Opgave	1. Een verkenning die in beeld brengt welke informatie gewenst is en al beschikbaar is en wat het gat is tussen beide (water en bodem kaarten). 2. Het opstellen van een plan van aanpak om het gat stapsgewijs te dichten.
Datum	Betreft hier een complex en langdurig traject (vele jaren) waarbij het plan van aanpak inzicht moet bieden in de frequentie van gewenste jaarlijkse tussenproducten.
Kaders en randvoorwaarden	De WBS Kamerbrief biedt het kader. Betrokken partijen werken prioritering in een plan van aanpak uit.
Relevant netwerk / bestaand gremium voor deze opgave	De verschillende overheden hebben verschillende behoeftes en beheren verschillende data sets. Daarnaast vervullen de verschillende kennisinstituten een essentiële rol in de vertaling van data naar de benodigde informatie. Waterschappen hebben al de waterschaps-spiegel, een watersysteembeheer 2023, het informatiehuis water, het waterschapshuis.
Profielschets leden werkgroep	Volgt in plan van aanpak
Beschikbare middelen	Volgt in plan van aanpak

E. Monitoring vanaf 2024

E14. Uitwerking kernprestatie indicatoren (KPI's)	
Doel	Alle betrokken partijen hebben overeenstemming over hoe WBS aanspre-kend in beeld kan worden gebracht
Portefeuillehouder	Projectleider IenW
Betrokken	Vertegenwoordigers van IPO,Unie en, VNG betrokken bij verschillende lopende monitoringstrajecten. Departementen.
Aanleiding en context	Inzicht in effect (outcome) van WBS op langere termijn is essentieel tbv bestuurlijke aandacht en nodig voor bijsturing. Overeenstemming over kernprestatie indicatoren is 1e stap.
Huidige situatie	Binnen het water en bodem domein wordt veel gemonitord. Rapportages bevatten voortgang van de beleidsontwikkeling en aanwending van de financiële middelen. Informatie over wat dat oplevert is in veel gevallen niet eenvoudig boven tafel te krijgen. Door gebrekkige data, en ontbreken van heldere definities.
Gewenste situatie	Afspraken over kernprestatie indicatoren die gekoppeld zijn aan WBS creëert de basis voor monitoren en rapportage van de voortgang. Ze geven energie en beweging bij betrokkenen. Basis voor meer gerichte evaluaties over factoren die de voortgang belemmeren.
Opgave	1. Met de dossierhouders van WBS SMART-formuleren van doelstellingen om te vertalen naar KPI's; 2. Afstemming met kennisinstituten over inzet van databestanden tbv monitor; 3. Verkennen behoefte extra data, en samenhang met data-behoefte voor evidence based planvorming; 4. Voorleggen aan BOW/D van de voorgenomen KPI's
Datum	Uitwerking, smart formuleren van doelen en afstemming met partners kost tijd. Oplevering voorzien medio 2024.
Kaders en randvoorwaarden	Afstemming met bestaande monitoring en bestaande samenwerkingsver-banden. Dubbelingen en nieuwe verplichtingen voor aanleveren van data vermijden.
Relevant netwerk / gremium	Rond "de staat van ons water" en verantwoording door de deltacommissaris bestaat effectieve samenwerking, afstemming hiermee nodig. Data uit de waterschapswereld helpt ook (zie ook actiesheet 'data').
Profielschets leden werkgroep	Nvt, benutting relevante netwerk.
Beschikbare middelen	Data beschikbaar stellen en personele inzet in natura. Inzet kennisinstituten in ontwikkelfase kosten DGWB.

E15. Jaarlijkse kamerrapportage	
Doel	Conform de toezegging van de minister jaarlijks rapporteren over voortgang.
Portefeuille-houder	IenW programma manager WBS
Betrokken	Aanjaagteam. Departementen.
Aanleiding en context	WBS vergt inzet van overheden, en betrokken sectoren. De Kamerrapportage over de voortgang krijgt gezamenlijk vorm.
Huidige situatie	Jaarlijks ontvangt de Kamer in mei de Staat van ons water. Deze geeft inzicht in de beleidsmatige voortgang van overheden mbt water. Het jaarlijkse deltaprogramma bij de IenW-begroting bevat een overzicht op het gebied van waterveiligheid, zoet water en klimaatadaptatie (bouwstenen van WBS). Voor onderdelen van het water -en bodembeleid bestaan meer rapportages. Een intégrale rapportage ontbreekt.
Gewenste situatie	Toegroeien naar een eenduidige Kamerrapportage zonder overlap met andere trajecten. Met aandacht voor beleidsontwikkeling, realisatie van projecten en effect. De minister en regionale bestuurders moeten ieder verantwoording afleggen over de WBS-voortgang. Dezelfde bronbestanden en aanpak kunnen allen hierbij helpen.
Opgave	• Dit moet de KPI's voor de komende jaren gaan aanleveren. Met die inzet voor ogen wordt een aanpak over 2024 ontwikkeld; • met de partners van 'De staat van ons water' en de deltacommissaris zullen concept-afspraken worden ontwikkeld over de onderlinge afstemming voor de langere termijn zodat die gezamenlijk extern kan worden gecommuniceerd en de processen voor de rapportage over 2024 daar vanaf het begin af al kunnen worden ingericht.
Datum	Een plan van aanpak voor de rapportage over 2023 zal in het najaar ter goedkeuring worden voorgelegd aan het BOW/D.
Begin 2024 wordt er rapportage over 2023 aan het BOW/D ter instemming voorgelegd.	Inzet is dat de discussie met jongeren over de volle breedte van het beleidsvoornemen WBS gaat.
Kaders en randvoorwaarden	Zorgen voor een helder overzicht op de voortgang van water en bodem sturend, niet alleen qua beleidsvoornemens maar zeker ook qua daadwerke-lijke realisatie. Daarbij wordt optimaal aangesloten bij bestaande monitoring systemen en beschikbare data.
Relevant netwerk / bestaand gremium voor deze opgave	Bestaande afstemmingen voor "de staat van ons water" en het onderdeel verantwoording van het deltaprogramma
Profielschets leden werkgroep	Nvt
Beschikbare middelen	Uitgangspunt is dat de nodige de inzet in Natura door de betrokken partijen wordt geleverd.

Colofon

Dit is een publicatie van:
ministerie van Infrastructuur en Waterstaat,
Vereniging van Nederlandse Gemeenten,
Interprovinciaal Overleg en Unie van Waterschappen

Datum September 2023
Opmaak Tappan

Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

VNG Vereniging van Nederlandse Gemeenten

ip Interprovinciaal Overleg van, voor en door provincies

UNIE VAN WATERSCHAPPEN